

Грчката лексема ἀμνηστία како ономасиолошка потврда за изразување на значењето „простување“

Марија Чичева - Алексиќ

Институт за старословенска култура

maralyu@yahoo.com

*Клучни зборови: историска семантика, христијански термини,
специјализација на значењето, семантичка промена*

Поимот „простување“ може да биде изразен и како дејствие или постапка на „заборавање, непаметење“ (Rodgets' Thesaurus: 506), односно дефиниран како „добронамерно и целосно заборавање на сторениот престап или грев“ [1]. Тоа впрочем во грчкиот јазик ни го потврдува ономасиолошкиот аспект на лексемата ἀμνηστία.

Како деривиран збор од придавката ἀμνηστος, „заборавен, кој заборава“ лексемата ἀμνηστίαго бележи примарното значење *непаметење, заборавање*. Глосирањето на овој збор може да биде изразено ономасиолошки различно, а со семантички подеднаков ефект. Така, на пример, Хесихиј ἀμνηστία ја толкува со изразот „да не паметиш, да немаш во паметење“ [2], додека во лексиконот Суда истиот збор се толкува со изразот „заборав“ [3]. Иако и двата начина на глосирањето на зборот ἀμνηστία се речиси синонимни, сепак се чини дека првиот начин на глосирање многу појасно ја опфаќа семантичката дистинкција и - „целосно заборавање“ во споредба со вториот. Фаворизирањето на дистинкцијата „непаметење“, односно „целосно заборавање“ е експлицитно нагласена кај Дидим Слепиот кој инсистира изразот ἀμνηστία да не биде толкуван со λήθη, збор кој е во корелација со глаголот λανθάνομαι, чие примарно значење е „прикривање“, туку со форма од глаголот μνημονεύειν, „паметење“ [4].

Од примерите во кои се употребува лексемата ἀμνηστία неопходно паѓа во очи дека нејзиното значење може да биде негативно или позитивно обоено, во зависност од семантичката содржина на зборот кој стои со неа во синтагматска врска и тоа најчесто како нејзин објект. Оваа врска е обратнопропорционална, односно доколку именката која се јавува како објект на ἀμνηστία е семантички позитивно обоена, тогаш целата синтаagma во која стои зборот ἀμνηστία добива негативна конотација, така што може да се сфати и како поим кој носи негативно значење [5]. И обратно, доколку во даден контекст зборовите кои се јавуваат како објект на лексемата ἀμνηστία имаат семантички негативна содржина, тогаш нејзиното значење станува семантички позитивно обоено [6].

Во грчката литература повообичаени за ἀμνηστία се синтагматски врски со именки кои со неа стојат најчесто како genetivus obiecti, а имаат семантички негативна содржина. Честата и речиси неразврзлива синтаagma ἀμνηστία κακῶν

придонела, се чини, и кон специјализацијата на значењето на зборот *ἀμνηστία* кога тој стои самостојно - „целосно забораване на сторениот престап, или злодело“. Ова специјализирано значење упатува кон понатамошен семантички развој до значењето *прошка, извинување*.

Најстарото писмено сведоштво за употребата на самиот збор го наоѓаме кај Платон [7]. Осамениот пример предаден во еден прилошки израз *ἐν ἀμνηστία* јасно упатува на значењето „состојба на непаметење, заборавање“. Значењето „непаметење, заборавање“ е очигледно и во Септуагинтата [8].

Во Ралфсовото издание на Септуагинтата зборот *ἀμνηστία* го читаме на две места во книгата Мудрост Соломонова (Сар. 14,26;19,4), со тоа што во критичкиот апарат на изданието се укажува и на варијантата *ἀμνησία* за Сар. 14, 26. Можната варијанта *ἀμνηστία* за Сар. 14,26 е пошироко прифатена и во позначајните речници на грчкиот јазик [9]. Од ова е очигледно дека лексемата *ἀμνηστία* уште во најстарите манускрипти на Септуагинтата се поистоветуваала со зборот *ἀμνησία*, кој, пак, според наше мислење е за прв пат писмено посведочен во книгата „Мудрост Сирахова“ [10].

И двата збора во Септуагинтата се комплетни синоними, или подобро речено, дублети кои припаѓаат во една иста лексичко-семантичка група, образувани од различни основи.

Поистоветувањето на овие фонолошки слични, а деривациски различни зборови се потврдува и при нивната понатамошна употреба во христијанската литература, особено кога се цитира или парафразира содржината на Sir. 11, 25 [11].

Денес и двете лексеми се јасно препознатливи како интернационални термини, и тоа едниот од областа на јурисдикцијата (амнестија), а другиот од медицината (амнезија). Сепак, употребата на истите во LSJ не нè упатува на нивната тогашна терминологија.

Значењето „простување“ како правно политички термин

Плутарх го употребил зборот *ἀμνηστία* [12], за да именува еден конкретен историски настан во Атина во 403 г. п. н. е. [13] Така, во профаната литература *ἀμνηστία* се јавува како термин со кој се именува еден општествено-политички поим или појава од областа на законодавството (ономасиолошки аспект). Плутарх овој збор го употребил во значење кое и денес го има во современите јазици. Иако историски и објективно гледано настанот на кој алудира Плутарх е само еден вид на изразување на согласност, или спогодба помеѓу противниците и поранешните поддржувачи на власта на Триесетмината, тој (Плутарх) во Plut. Cic. 42 под *ἀμνηστία* подразбирал термин со кој се именува „акт донесен од законодавна власт за неспроведување на казна за вина“. Етаблиран како правнополитички термин, секако дека овој збор е типичен за историографите од подоцнежното време.

Асоцирање на конкретен настан

Најраниот пример за спроведување на постапка за амнестија (сфатена во денешна смисла), правно регулирана со закон, историјата на грчкото законодавство му го припишува на државникот Солон [14].

Во христијанската традиција пак се споменува чинот на амнестија- сеопшто простување наложен од мудриот Соломон [15]. Краткиот и речиси сентенциски запис приведен од Григориј Нисиски разоткрива и некои други вонјазични фактори кои имале свое влијание во проширувањето на асоцијациите на поимот кој се одбележува со зборот *ἀμνηστία*. Мислиме пред сè на асоцијацијата со конкретен, и очигледно погоден ден или празничен ден. Иста таква асоцијација наоѓаме и во едно друго дело од овој автор, кадешто на некој начин се рedefинира и самото значење на терминот *ἀμνηστία* која веќе не е „заборав на злата“, туку „поскоро нивно исчезнување“, [16]. Истата сентенција се појавува и кај Григориј од Назијанса. [17]

Оваа асоцијација настаната во подоцнежното време, покажува дека под терминот *ἀμνηστία* се подразбирало и колективен чин на сеопшто простување кој се извршува по повод некој многу значаен настан. За христијанското учење тоа секако бил Денот на воскресението, кој според патристиката е антеципиран во изразот *ἐν ἡμέρᾳ εὐφροσύνης* [18] преземен од Псалмите. [19]

Постапката на сеопшто простување по повод празнување на значаен настан од секојдневниот живот ја споменува и Евсебиј во неговата Црковна историја кога говори за прославувањето на денот на обединувањето на Западното и Источното Римско царство. [20]

Остварени значења во христијанската литература

Во семантичкиот обем на зборот *ἀμνηστία* имаме социолошки поинаков аспект, тоа многу повеќе носи етички корени, бидејќи се работи, како што видовме, за договорена амнестија, договорено заборавување, кое и правно се уредува и станува простување, легално доделено и најчесто уредено со правен акт. Токму поради своето специјализирано значење- *ἀμνηστία* „предавање во заборав на некоја вина и целосно простување на казната која би требала да се спроведе поради вината „оваа лексема е повообичаена за историографите од поново време.

Иако зборот *ἀμνηστία* се закрепил првенствено како правно-политички термин, неговата употреба во христијанската литература го посведочува феноменот на семантичката аналогија, така што тој во одредени употреби речиси се поистоветува со основниот термин со кој се означува поимот опростување во христијанството, па може да означува (да се однесува на) простување како божествена функција [21], простување дадено (добиено) од Христа [22], или пак да означува некои технички аспекти на простувањето, како на пример простување добиено при чинот на крштевањето [23]. Сепак, за разлика од највообичениот термин (со кој се означува простувањето)- *ἄφεσις*, кој најчесто стои во синтагмата *ἄφεσις ἁμαρτιῶν* или пак апсолутно ја подразбира - за *ἀμνηστία* како носител на значењето простува речиси е апсолутна и нераскинлива асоцијативната врска со синтагмата *ἀμνηστία κακῶν*. Ова, пак, се чини, упатува и на различните социолошки, како и на генеалогските аспекти од зборот.

Значењето простување кое го подразбира зборот *ἀμνηστία* како „целосно заборавување на сторениот престап и неспроведување на казна за него, во својот

семантички обем силно ги изразува етичките компоненти. Етичката конотација во семантиката на овој збор може јасно да се проследува во христијанската литература. Евсебиј на пример во своите Коментари кон Псалмите поимот *ἀμνηστία κακῶν* го изедначува со етичкиот поим - *ἀκακία* - „незлоба, немање злоба“, а во истиот контекст ја употребува самостојно и лексемата *ἀμνηστία* во теолошко значење. Па така заклучуваме дека и таа може да биде дури и рамнозначна со основниот христијански термин за изразување на поимот простување. [24]

Јоан Златоуст пак, настанувањето на поимот *ἀμνηστία ἀμαρτημάτων*, кој означува „целосно непомнење на гревовите“, го согледува во милосрдноста. [25]

Дидим Слепиот во Коментарите кон Захарија го употребува изразот *τελεία ἀμνηστία* - целосно, совршено простување (целосна, совршена амнестија). [26] Оваа синтаagma се надоврзува на претходно наведената содржина на стихот 7,10 од книгата на пророкот Захарија. [27] Распоредот на контекстот кај Дидим Слепиот упатува на претпоставување на равенството *τελεία ἀμνηστία = μὴ μνησικακεῖν*. Оваа релација укажува на можноста за изразување на ист поим со подинамична експресивност. Значењето на зборот *ἀμνηστία* кое го определивеме како целосно заборавање на злото е содржано и во лексемата *ἀμνησικακία*.

Можна синонимија со *ἀμνησικακία*

Многу блиска по своето значење до лексемата *ἀμνηστία* е и лексемата *ἀμνησικακία*. Имајќи го предвид потесното основно значење на *ἀμνηστία* - „заборавање на злото“, како и просирната и лесно разбирлива структура на сложенката *ἀμνησικακία*, останува неодминлив впечатокот дека лексемата *ἀμνησικακία* е всушност поинаков начин на изразување на ист поим. За блискоста, или поскоро речено идентичноста на значењето на овие две лексеми наоѓаме одредени потврди и кај Хесихиј. [28]

Раководејќи се пред сè од нејзините составни елементи, за сложенката *ἀμνησικακία* како припадник на генералното семантичкото поле кое го покрива поимот простување, ја определуваме семантичката дистинкција „простување по пат на заборавање на стореното зло“.

Лексемата *ἀμνησικακία* се појавува на едно место во Септуагинтата (3.Масс. 3, 21) и таа е потврдена како неологизам [29]. Значењето на оваа лексема во посочениот контекст Хесихиј го толкува со изразот „да не го паметиш (нанесеното) зло“ [30], што пак Димитраку дополнително го објаснува како „премолчено простување“ [31]. Според содржината на целосниот контекст на 3.Масс. 3, 21, поимот кој го означува таа би го дефинирале како „колективен чин во кој се искажува официјално простување на секаков престап, дадено кон цела група луѓе“ [32]. Толкувањето на овој поим упатува исто така и на неговото допирање со семантичката нијанса „помирување“ и обезбедува минимална семантичка дистинкција во однос на дефиницијата на *ἀμνηστία*.

Иако лексемата *ἀμνησικακία* се одржала до денес во грчкиот јазик, најбројните постари писмени сведоштва за нејзината употреба ги наоѓаме во христијанската

литература. Од проследените примери во овој литературен жанр, заклучуваме дека ἀμνησικακία пред сè означува и своевидна доблест, најчесто набројувана заедно со други доблести. [33] Во коментарите кон Евангелието по Матеј, Ориген на некој начин ја определува суштината на доблеста која се означува со терминот ἀμνησικακία. Според наведените записи од Ориген заклучуваме дека ἀμνησικακία означува посебна, не случајна доблест со која треба да му ги простуваме лошите дела на оној, кој смислено (коварно) згрешил [34] кон нас.

Теологот Атанасиј, пак, ја употребува ἀμνησικακία за да означи особена доблест, својство кое го поседува Бог. Во таа смисла тој ја употребува ἀμνησικακία, говорејќи за „Божјата способност за силно и неизмерно незлопаметење, особина со која (или поради која) Бог им простува на грешните и ги пофалува“. [35]

Значењето на ἀμνησικακία „способност и подготвеност за простување“, кое доминира во христијанската литература го наоѓаме и во профаната литература од подоцнежното време. Во своите Коментари кон Илијада филологот Евстатиј ја употребува синтагмата ἀμνησικακίας ὑποθήκη [36] која на нашиот збор му обезбедува и нешто поинаква нијансата на значење. Лексемата ἀμνησικακία во наведениот контекст пред сè означува човечко својство, особина. Во таа смисла ἀμνησικακία ја дефинираме како „способност или подготвеност за целосно простување“. Со оглед на содржината на наведениот стих од Илијадата на кој и се онесува изразот ἀμνησικακίας ὑποθήκη употребен од Евстатиј, кон дефинирањето на значењето на ἀμνησικακία додаваме уште една семантичка дистинкција- „меѓучовечко простување кое води до измирување преку целосно напуштање на поранешниот гнев“. [37]

Иако не располагаме со доволно писмени сведоштва, сепак, раководејќи се од состојбата во современиот грчки јазик, можеме да констатираме дека лексемата ἀμνησικακία навлегла и во семантичкото поле кое го покрива поимот „трпение“. Нашата претпоставка за преминот во значењето во кое денес се употребува лексемата ἀμνησικακία (како и зборовите кои припаѓаат во истата лексичко-семантичка група- придавката ἀμνησικακος и од неа изведениот глагол ἀμνησικακέω) е, дека во одреден период од својот развој оваа лексема поради фонетската сличност и семантички се поистоветила и со лексемата ἀνεξικακία која во современиот грчки јазик се смета и за нејзин синоним. [38] Па така, покрај значењето „способност за простување на нанесеното зло или неправда по пат на заборавање“, лексемата ἀμνησικακία го добила и значењето „способност за поднесување на злото“, губејќи ја при тоа семантичката одлика „непаметење“.

Извори и библиографија со кратенки

Ath. Serm. = ATHANASIUS, Sermo pro iis qui saeculo renuntiarunt [Sp.], MPG 28: 1409-`1420.

Ath. Exp. in Ps. = ATHANASIUS, Expositiones in Psalmos, MPG 27: 60-`545, 548-`589.

Bailly = Bailly, A. *Dictionnaire Grec — Français*, Paris 1959.

Chrys. exp. in Ps.117:24 = IOANNES CHRYSOSTOMUS, Expositiones in Psalmos, MPG 55: 39-`498.

Chrys. In illud = IOANNES CHRYSOSTOMUS, Habentes eundem spiritum homiliae 1-`3, MPG 51: 271- 302.

- Clem. Str.** = CLEMENS ALEXANDRINUS, *Stromata*, ed. O. Stahlin, L. Fruchtel and U. Treu, Clemens Alexandrinus, vols. 2, 3rd edn. & 3, 2nd edn. [Die griechischen christlichen Schriftsteller 5215, 17. Berlin: Akademie-Verlag, 2:1960; 3:1970].
- Clem. Quis.** =>CLEMENS ALEXANDRINUS, *Quis dives salvetur*, ed. O. Stahlin, L. Fruchtel and U. Treu, Clemens Alexandrinus, vol. 3, 2nd edn. [Die griechischen christlichen Schriftsteller 17. Berlin: Akademie-Verlag, 1970].
- Didym. Comm. in Eccl.** = DIDYMUS CAECUS, *Commentarii in Ecclesiasten 11-`12*, ed. G. Binder and L. Liesenborghs, *Didymos der Blinde. Kommentar zum Ecclesiastes*, pt. 6 [Papyrologische Texte und Abhandlungen 9. Bonn: Habelt, 1969].
- Didym. Comm. in Job** = DIDYMUS CAECUS, *Commentarii in Job 12.1-`16.8a partim in catenis*, ed. U. Hagedorn, D. Hagedorn and L. Koenen, *Didymos der Blinde. Kommentar zu Hiob*, pt. 4.1 [Papyrologische Texte und Abhandlungen 33.1. Bonn: Habelt, 1985].
- Didym. Comm. in Zacch.** = DIDYMUS CAECUS, *Commentarii in Zacchariam*, ed. L. Doutreleau, *Didyme l'Aveugle sur Zacharie*, 3 vols. [Sources chretiennes 83, 84, 85. Paris: Cerf, 1962].
- D.L. Vitae** = DIOGENES LAERTIUS, *Vitae philosophorum*, ed. H.S. Long, *Diogenis Laertii vitae philosophorum*, 2 vols. Oxford: Clarendon Press, 1964 repr. 1966.
- EA** = ΤΕΓΟΠΟΥΛΟΣ - ΦΥΤΡΑΚΗΣ, *ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ, ΑΘΗΝΑΙ* 1995.
- Ephiph. Panarion** = EPIPHANIUS, *Panarion = Adversus haereses*, ed. K. Holl, *Epiphanius, Bande 1-3: Ancoratus und Panarion* [Die griechischen christlichen Schriftsteller 25, 31, 37. Leipzig: Hinrichs, 1:1915; 2:1922; 3:1933].
- Eus. Hist. Eccl.** = EUSEBIUS, *Historia ecclesiastica*, ed. G. Bardy, *Eusebe de Cesaree. Histoire ecclesiastique*, 3 vols. [Sources chretiennes 31, 41, 55. Paris: Cerf, 1:1952; 2:1955; 3:1958 repr. 3:1967]
- Eus. Vita** = EUSEBIUS, *Vita Constantini*, ed. F. Winkelmann, *Eusebius Werke, Band 1.1: Über das Leben des Kaisers Konstantin* [Die griechischen christlichen Schriftsteller. Berlin: Akademie-Verlag, 1975].
- Euseb. Comm. in Ps.** = EUSEBIUS, *Commentaria in Psalmos*: MPG 23:66-`1396; 24:9-`76. Cod : 311, 746.
- GELS** = J.Lust, E.Eynikel, K.Hauspie, *A Greek- English Lexicon of the Septuagint, Part I*, Stuttgart, 1996.
- GLRBP** = Sophocles E.A., *Greek Lexicon of the Roman and Byzantine Periods (from B.C. 146 to A.D. 1100)*, New York 1887.
- Greg. Naz. De martyr.** = GREGORIUS NAZIANZENUS, *De martyribus et adversus Arianos orat.* 35 [Sp.], MPG 36: 257-261.
- Greg. Nyss. In sct. Pas.** = GREGORIUS NYSSENUS, *In sanctum pascha vulgo In Christi resurrectionem oratio iii*, ed. E. Gebhardt, *Gregorii Nysseni opera*, vol. 9.1. Leiden: Brill, 1967: 245-`270.
- Hesych.** = HESYCHIUS *Lexicon `A-O*, ed. K. Latte, *Hesychii Alexandrini lexicon*, vols. I, II. Copenhagen: Munksgaard, 1:1953; 2:1966.
- Хомер, *Илијада*. Препев, предговор, увод и објасненија Михаил Д. Петрушевски. Македонска книга, Скопје, 1982.
- Io. Dam. Sacr. prl.** = IOANNES DAMASCENUS, *Sacra parallela recensiones secundum alphabeti litteras dispositae, quae tres libros conflant fragmenta e cod. Vat. gr. 1236*, MPG 95 & 96: 95.1040-`1588.
- Isid. Pel. epp.** = ISIDORUS PELUSIOTA, *Epistolarum libri quinque*, MPG 78-77.
- LSJ** = Liddel, H. G. - Scott, R. - Jones, H. S., *A Greek English Lexicon*, Oxford 1973.

- LXX** = Septuaginta, Id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes, ed. Alfred Rahlfs, Stuttgart 1982.
- MLEG** = ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ, Δ., ΜΕΓΑ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ (τομ. 1-9), Αθήνα, 1964.
- MPG** = J.P. Migne, Patrologia Graeca, Paris 1857-66.
- Orig. Comm. in ev. Matth.** = ORIGENES, Commentarium in evangelium Matthaei lib. 12-`17, ed. E. Klostermann, Origenes Werke, vol. 10.1-`10.2 [Die griechischen christlichen Schriftsteller 40.1-`40.2. Leipzig: Teubner, 10.1:1935; 10.2:1937]. **Orig. sel. in Ps.** = ORIGENES, Selecta in Psalmos, MPG 12.1053.
- PGL** = Lampe, G. W. *A Patristic Greek Lexicon*, Oxford 1984.
- Plat. Men.** = PLATO, Menexenus, ed. J. Burnet, Platonis opera, vol. 3. Oxford: Clarendon Press, 1903 repr. 1968.
- Plut. Cic** = PLUTARCHUS, Cicero, ed. K. Ziegler, Plutarchi vitae parallelae, vol. 1.2, 3rd edn. Leipzig: Teubner, 1964. Plutarch's Lives. with an English Translation by. Bernadotte Perrin. Cambridge, MA. Harvard University Press. London. William Heinemann Ltd. 1919. 7.
- Plut. Ant.** = PLUTARCHUS, Antonius, ed. K. Ziegler, Plutarchi vitae parallelae, vol. 3.1, 2nd edn. Leipzig: Teubner, 1971. Plutarch's Lives. with an English Translation by. Bernadotte Perrin. Cambridge, MA. Harvard University Press. London. William Heinemann Ltd. 1920. 9.
- Plut. Sol.** = PLUTARCHUS, Solon, ed. K. Ziegler, Plutarchi vitae parallelae, vol. 1.1, 4th edn. Leipzig: Teubner, 1969; Plutarch. Plutarch's Lives. with an English Translation by. Bernadotte Perrin. Cambridge, MA. Harvard University Press. London. William Heinemann Ltd. 1914. 1.
- Rodget's Thesaurus** = RODGET'S THESAURUS OF ENGLISH WORDS AND PHRASES8, Oxford, 1985.
- Suid.** = SUDA (vel Suidas), Lexicon, ed. A. Adler, Suidae lexicon, 4 vols. [Lexicographi Graeci 1.1-1.4. Leipzig: Teubner, 1.1:1928; 1.2:1931; 1.3:1933; 1.4:1935 repr. Stuttgart: 1967-1971].
- Thdt. Ps** = THEODORETUS, Interpretatio in Psalmos, MPG 80: 857-`1997.

Κρατενκι за книгите од Светото Писмо:

Hb. = Послание на светиот апостол Павел до Евреите

Ier. = Книга на пророкот Јеремија

3.Масс. = Трета книга макавејска

Ps. = Псалми

Sir. = Мудрост Сирахова

Sap. = Мудрост Соломонова

Zacch. = Книга на пророкот Захарија

Белешки

[1] За изразувањето на простувањето како акт на заборавање на престапите, cf. Ier. 31, 33; Hb. 10,18 ; 8,12

[2] cf. Hesych.: *ἀμνηστία· τὸ μὴ μιμνήσκεισθαι vgS

[3] cf. Suid.: Ἀμνηστία: ἢ λήθη. καὶ ὄνομα κύριον.

[4] Cf. Didym. Comm. in Eccl. pg. 332: ὅταν μεταβολὴ γένηται, | λέγομεν λήθην "τῶν προτέρων" λαμβάνειν, κἂν ἀγαθὰ κἂν μὴ ἀγαθὰ | ὦσιν. λέγεται γοῦν "ἐν ἡμέρᾳ ἀγαθῆ ἀμνηστία κακῶν". μὴ γὰρ τοῦτο λέγει ὅτι ὁ | πειραθεὶς "ἡμερῶν ἀγαθῶν" καὶ φωτεινῶν ἐπελάθετο ὅτι πεπείραται "κακῶν". | ἀλλ' οὐκέτι οὕτω "μνημονεύει" αὐτῶν κατὰ πείραν. |

[5] Cf. Sap. 14, 26 χάριτος ἀμνηστία.., „неблагодарност“.

- [6] Така, на пример, кај Диоген Лаертиј изразот ἀμνηστίην ἔχειν πάσης πονηρίας, кој дословно значи „да заборамиш секаква подлост“, може да биде конципиран и „да простиш секаква подлост“, cf. D.L. Vitae 9,14: „ἐγὼ δ' ἀμνηστίην ἔχων πάσης πονηρίας καὶ κόρον φεύγων παντὸς οἰκειούμενον φθόνῳ καὶ διὰ τὸ περιστάσθαι ὑπερηφανίην οὐκ ἂν ἀφικοίμην εἰς Περσῶν χώρην, ὀλίγοις ἀρκεόμενος κατ' ἐμὴν γνώμην.“ („Јас, кој заборавам на секакво зло, избегнувајќи ја дрскоста која ѝ е сродна на зависта, и бидејќи отстапувам пред секакво величие, нема да појдам во Персија, затоа што се задоволувам со она малку, што ми е по волја“.).
- [7] Cf. Plat. Men. 239sb: ὧν δὲ οὔτε ποιητῆς πω δόξαν ἀξίαν ἐπ' ἀξίοις λαβῶν ἔχει **ἔτι τέ ἐστιν ἐν ἀμνηστία**, τούτων πέρι μοι δοκεῖ χρῆναι ἐπιμνησθῆναι ἐπαινοῦντα... („но оние дела, за кои сè уште ниту еден поет не го добил заслуженото признание, и тие **сè уште лежат закопани во заборава**, на таквите поетски творби мислам дека треба да се присетиме и да ги пофалиме“...).
- [8] B. Sap. 14, 25-26: πάντα δ' ἐπιμιξ ἔχει αἷμα καὶ φόνος, κλοπὴ καὶ δόλος, φθορὰ, ἀπιστία, τάραχος, ἐπιорκία, θόρυβος ἀγαθῶν, **χάριτος ἀμνησ(τ)ία** (сп. цсл: благодати забвение; Vulg.: Domini immemoratio), ψυχῶν μiasμός, γενέσεως ἐναλλαγὴ, γάμων ἀταξία, μοιχεία καὶ ἀσέλγεια. Сите нив, без разлика, ги беа надвладаале: крвнина и убиство, грабеж, расипаност, неверност, бунтови, клетвопрестапништво, разграбување имоти, (26) **неблагодарност**, оскверनावување на душата, злосторство....; Sap19,4: εἶλκεν γὰρ αὐτοὺς ἡ ἀξία ἐπὶ τοῦτο τὸ πέρας ἀνάγκη καὶ τῶν συμβεβηκότων **ἀμνηστίαν ἐνέβαλεν**, (сп. цсл. занятие вложи, Vulg.: memoratationem amittebant; „Кон тоа ги влечеше неволјата што ја беа заслужиле, па **ги заборавајќи старите маки**“)...
- [9] Bailly, LSJ, GLRBP s.v. ἀμνησία.
- [10] Cf. Sir. 11,25: ἐν ἡμέρᾳ ἀγαθῶν **ἀμνησία** **κακῶν**, καὶ ἐν ἡμέρᾳ **κακῶν οὐ μνησθήσεται ἀγαθῶν** (сп. мк.: Во време на добро, **злото се заборава**; во време на зло доброто се заборава (sc. не се памети, МЧА).
- [11] Cf. Didym. Comm. in Job pg. 305: “ἐπιλήσονται γὰρ τὴν θλιψὶν αὐτῶν [τῆ]ν πρώτην καὶ οὐ μὴ ἀναβῆ ἀυ[τῶ]ν ἐπὶ τὴν καρδίαν. ἐν ἡμέρᾳ [γὰρ] ἀγαθῶν **ἀμνηστία** **κακῶν**.” idem, Comm in Eccl codex pg 332: καὶ οὕτως εἰώθαμεν λέγειν: ὅταν μεταβολὴ γένηται, | λέγομεν λήθην „τῶν προτέρων“ λαμβάνειν, κὰν ἀγαθὰ κὰν μὴ ἀγαθὰ | ὧσιν. λέγεται γοῦν: “ἐν ἡμέρᾳ ἀγαθῆ **ἀμνηστία** **κακῶν**”. μὴ γὰρ τοῦτο λέγει ὅτι ὁ | πειραθεὶς “ἡμερῶν ἀγαθῶν” καὶ φωτεινῶν ἐπελάθετο ὅτι πεπειράται “**κακῶν**”. | ἀλλ' οὐκ ἐτι οὕτω “μνημονεύει” αὐτῶν κατὰ πεῖραν. |; Joannes Damascenus Sacra Parallela (recensiones secundum alphabeti litterae dispositae, quae libros tres conflant) vol. 95 pg. 1585: ΣΤΟΙΧΕΙΟΝ Η. ΤΙΤΛ. Α. *Περὶ ἡμέρας ἀγαθῆς*. »Αὕτη ἡ ἡμέρα ἦν ἐποίησεν ὁ Κύριος: ἀγαλλιασώμεθα, καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ. » »Ἐν ἡμέρᾳ ἀγαθῶσύνης ζῆθι ἐν ἀγαθῶ.» »**Ἐν ἡμέρᾳ ἀγαθῆ, ἀμνησία** **κακῶν**.» »Μὴ ἀφυστερῆσης ἀπὸ ἀγαθῆς ἡμέρας.»
- [12] Cf. Plut. Cic. 42 ...Κικέρων δὲ πολλὰ πρὸς τὸν καιρὸν οἰκείως διελθὼν, ἔπεισε τὴν σύγκλητον Ἀθηναίους μιμησαμένην **ἀμνηστίαν** τῶν ἐπὶ Καίσαρι ψηφίσασθαι, νείμαι δὲ τοῖς περὶ Κάσσιον καὶ Βροῦτον ἐπαρχίας. „А Цицерон со долги и со пригодни говори го убеди сенатот да се угледа на простувањето (амнестијата) на Атињаните и...“ Plut. Ant. 14. συναγαγὼν δὲ βουλήν (Λέπιδος), αὐτὸς μὲν **ὑπὲρ ἀμνηστίας** εἶπε καὶ διανομῆς ἐπαρχιῶν τοῖς περὶ Κάσσιον καὶ Βροῦτον, ἡ δὲ σύγκλητος ἐκύρωσε ταῦτα, καὶ τῶν ὑπὸ Καίσαρος γεγονότων ἐψηφίσαντο μηδὲν ἀλλάττειν. (И Лепид, откако го собра сенатот, самиот говореше **за амнестија**и за распределување на провинциите на луѓето кои беа на страната на Касиј и на Брут, а свиканиот совет го потврди тоа и така гласаа, ништо да не се промени од настаните кои се случиле во времето на Цезар).

- [13] Имено, кога Трасибул ја соборил владата на Триесетмината, немирите во Атина можеле да стивнат само со официјално прогласување на целосно **заборавање** на сето она, што претходело.
- [14] Плутарх споменува и еден закон донесен од државникот Солон, со кој се регулира постапката на добронамерно и договорено заборавање на одредени престапи и на тој начин повторно враќање на некогашниот углед. Cf. Plut. Sol. 19.
- [15] Greg. Nyss. Orationes in Diem natalem Christi: ἐν γὰρ ἡμέρᾳ ἑορτῆς, καθὼς φησιν ὁ σοφὸς Σολομὼν, **ἀμνηστία** πρέπει κακῶν. („Зашто, како што вели мудриот Соломон, на празничен ден треба целосно да се заборава на злото“.)
- [16] Cf. Greg. Nyss. In sanctum et salutare pasha Vol. 10, pg. 310 τοῦτό ἐστι τὸ τῆς σοφίας ἀπόφθεγμα, ὅτι ἐν ἡμέρᾳ εὐφροσύνης **ἀμνηστία** κακῶν. λήθην ἐποίησε τῆς πρώτης καθ' ἡμῶν ἀποφάσεως ἢ ἡμέρα αὕτη, μᾶλλον δὲ ἀφανισμόν, οὐχὶ λήθην· ἐξήλειψε γὰρ καθόλου πᾶν μνημόσυνον τῆς καθ' ἡμῶν κατακρίσεως.
- [17] Cf. Greg. Naz. De marturibus et adversus Arianos (oratio 35 sp.) vol. 36 pg. 261: Ἐν γὰρ ἡμέρᾳ, φησὶν, εὐφροσύνης **ἀμνηστία** κακῶν
- [18] Cf. Orig. sel. in Ps.117, 24 = Chrys. exp. in Ps.117:24; Thdt. Ps. 117:24, cf. PGL.
- [19] Cf. Ps. 117, 24 αὕτη ἢ ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ κύριος· ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ. (Овој ден е што го создаде Господ, за да се зарадуваме и да се развеселиме во него).
- [20] Eus. Hist. Eccl. 10,9,8: κακῶν δ' **ἀμνηστία** παλαιῶν ἦν καὶ λήθη πάσης δυσσεβείας, παρόντων δ' ἀγαθῶν ἀπόλαυσις καὶ προσέτι μελλόντων προσδοκία. (И така целосно беа простени настаните од минатото, и со заборавање на сета нечестивост, и со вкусување на сегашните добри дела); cf. idem, Vita Consatntini 2,19,3.
- [21] Cf. Clem. Quis. 40,1: καὶ τοῦτ' ἔστι μεταγνῶναι τὸ καταγνῶναι τῶν παρωχημένων καὶ αἰτήσασθαι τούτων **ἀμνηστίαν** παρὰ πατρός. (И тоа значи да се покаеш и да ги осудиш изминатите (гревови) и да побараш простување за нив од Отецот).
- [22] Cf Eriph. Panarion, pg. 208: τοῖς μὲν πάλαι αὐτὸν γινώσκουσι καὶ μὴ πλανηθεῖσιν ἀπὸ τῆς αὐτοῦ θεότητος ἔνεκεν δὲ σφαλμάτων ἐν Ἄϊδι κατεσχημένοις **ἀμνηστίαν** χαρίσασθαι (...и на тие што го знаеја од дамнаина и не се заблудија од неговата божественост, а поради заблудите беа задржани во Невидот, да им биде подарено **простување (амнестија)**...)
- [23] V. Isid. Pel. erp. I. 417 (M78.416A).
- [24] Euseb. Comm. in Ps. Vol. 23, pg. 236: ...διὰ τοῦτο συνεχῶς τὴν ἀκακίαν προβάλλεται, τουτέστι τὴν **ἀμνηστίαν** κακῶν, καὶ τὴν πρὸς τοὺς εἰς αὐτὸν ἡμαρτηκότας ἀνεξικακίαν· ὡς ἂν καὶ αὐτὸς τῆς ἴσης παρὰ τοῦ Θεοῦ τύχοι ἀμνηστίας ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι αὐτῷ σφάλματι. (И затоа постојано ја поттикнува незлобата, то ест целосното заборавање на злото, и злотрпението; такашто и тој да можел да добие подеднакво простување од Бога, доколку би бил измамен).
- [25] Chrys. In llud vol. 51. pg. 279...„καὶ τοσαύτη ἁμαρτημάτων ἀμνηστία διὰ τῆς ἐλεημοσύνης γίνηται... (И толкаво проштевање станува со милостината).
- [26] Cf. Didym. Comm. in Zacch., Lib. II, 151: Συνωδὰ τῷ ἐκκειμένῳ προφητικῷ, καὶ Ἱερεμίας (scil. Заχαρίας, МЧА) ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ φησιν· «Καὶ κακίαν τοῦ πλησίον αὐτοῦ ἕκαστος ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν μὴ μνησικακεῖτε (Zacch. 7,10). «**Таύτην τὴν τελείαν ἀμνηστίαν ὧν τις ἔπραξεν ἁμαρτητικῶς** φανεροὶ ὁ Σωτὴρ ἐν τῇ παραβολῇ τοῦ μύρια τάλαντα χρεωστοῦντος δούλου· ἐπιλέγεται γὰρ αὕτη ὑπὸ τοῦ δεσπότου τοῦ συγχωρήσαντος τὰ χρεῖα «τῷ ἀχρείῳ δούλῳ» πρὸς πάντας ἡμᾶς· «Οὕτω καὶ ὑμῖν ὁ Πατὴρ ποιήσει ἂν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος ἀπὸ τῆς καρδίας ὑμῶν τοῖς ὀφείλουσιν ὑμῖν.» (А сведочи и со пророчкото излагање и Јеремија (читај Захарија ! М.Ч.А.) пророкот во името на Бога вели: „и никој од вас нека нема во срцата злоба кон својот ближен и не бидете

злопаметни (злопамтивни)“. На такво совршено незлопаметење (таква совршена амнестија) укажува Спасителот во случај кога некој постапил со намера да грешни во параболата за слугата кој должел илјада таланти; а таа е одбрана од господарот кој му ги откажал (простил) долговите на “неполезниот слуга” пред (за) сите нас; Така и со вас ќе направи Отецот ако секој од вас не им прости од срце на тие што ви должат.

[27] Содржината на Zacch. 7,10 во Ралфсовото издание на LXX е речиси идентична со онаа која е наведена во текстот од Дидим Слепиот во претходната белешка : cf. Zacch. 7,10 ...καὶ κακίαν ἕκαστος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ μὴ μνησικακείτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. ...„не злоставувајте и не мислете зло во срцата ваши“.

[28] Hesych., s.v. ἀμνηστεία: ἐπ' ἀμνηστεία· ἐπ' ἀμνησικακία.

[29] GELS s.v. ἀμνησικακία.

[30] Cf. Hesych. ἀμνησικακία· τὸ μὴ μιμνησκεσθαι κακῶν (᾽3. Μασσ. 3, 21).

[31] Cf. MLEG vol. I s.v. ἀμνησικακία то να εἶναι τις ἀμνησικακος | κ. σιωπηρὰ συγγνώμη; Нс. ἀμνησικακία· τὸ μὴ μιμνήσκεσθαι κακῶν.

[32] 3.Μασσ. 3, 21: ἐν δὲ τούτοις πρὸς τοὺς ὁμοφύλους αὐτῶν ἀμνησικακίαν ἄπασιν γνωρίζοντες· (Μεῖνῃ другите работи, ние им го објавуваме на сите нашето **незлопаметење** (sc. **простување**) кон нивните сонародници...) МЧА.

[33] Cf. Ath. Serm. vol. 28, 1409: Σὺ δὲ, ὦ ἀδελφε, μὴ προσέχης τι τοῦ κόσμου τούτου, ἵνα δυνηθῆς σωθῆναι, ἀλλὰ ἄσκησον δικαιοσύνην, καὶ ἀλήθειαν, καὶ ἀγάπην, καὶ φόβον Κυρίου, καὶ πραότητα, ὑπακοήν, καὶ ἐγκράτειαν, καὶ ἀμνησικακίαν. (А ти брате, не обрнувај внимание на световното, за да можеш да бидеш спасен, туку подвизувај се во праведност, и вистина и љубов и страв Божји, и благост и покорност и воздржаност и незлопаметење); Chrys. In Act. vol. 60, 262 : Οὐκοῦν προσίωμεν μετὰ πίστεως, προσίωμεν τὰ δῶρα προσφέροντες ἃ βούλεται, ἀμνησικακίαν, χρηστότητα, πραότητα· (Па да пристапиме со вера, да пристапиме принесувајќи дарови што ги посакува; незлопаметивост, доброта, благост); Clem. Str. 2, 18, 87: ἀγάπη δὲ πολλαχῶς νοεῖται διὰ πραότητος, διὰ χρηστότητος, δι' ὑπομονῆς, δι' ἀφθονίας καὶ ἀζηλίας, δι' ἀμισίας, δι' ἀμνησικακίας· ἀμέριστός ἐστιν ἐν πᾶσιν, ἀδιάκριτος, κοινωνική. (А љубовта на многу начини се насетува преку кроткоста, добротата, преку трпението, преку отсуството на зависта, преку незавидливоста, **преку незлопаметењето**; таа е неразделлива, и пак општа (или секому податлива).

[34] Orig. Comm. in ev. Matth. 14, 6: ἀλλ' ὅλη καρδίᾳ ὑπὸ ἀμνησικακίας ὠφελημένη (οὐ τῆς τυχοῦσης ἀρετῆς) συγχωροῖμεν τῷ ἡμᾶς ἀδικήσαντι τὰ κακῶς εἰς τινα ἡμῶν ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἐπιβουλευτικῶς πεπραγμένα.

[35] Ath. Exp. in Ps. vol. 27, 409: Ἔως πότε ἀμαρτωλοὶ καυχῆσονται (Ps. 93,3); Τὴν σφοδρὰν ἀμνησικακίαν καὶ ὑπερβάλλουσιν διὰ τούτων κατασημαίνει τοῦ Θεοῦ. Со овие зборови го назначува силното и прекумерно Божје **незлопаметење**.

[36] Eusth. Comm. ad II. vol. 3, 806: Ὅτι ἀμνησικακίας ὑποθήκη τὸ «ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἔασομεν. οὐδ' ἄρα πως ἦν ἀσπερχές κεχολῶσθαι ἐνὶ φρεσὶ». Зашто изразот: «ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἔασομεν. οὐδ' ἄρα πως ἦν ἀσπερχές κεχολῶσθαι ἐνὶ φρεσὶ (»II. XVI 60-61.)« е принцип (претпоставка) за незлопаметење.

[37] II. XVI, 60-61: ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἔασομεν· οὐδ' ἄρα πως ἦν ἀσπερχές κεχολῶσθαι ἐνὶ φρεσίν· II. XVI, 60-61: Но да г' оставиме она што станало, нема јас веќе да се едностојно срдам во срцево; (Хомер, *Илијада*).

[38] Дефиницијата со која во современиот грчки јазик се определува значењето на придавката ἀμνησικακος (која, пак, се смета за мотивирачки збор од кој е изведена лексемата ἀμνησικακία) гласи „кој не се одмаздува, кој не ги мрази оние кои му нанеле

штета“. Инаку под истата заглавна единица како синоним на придавката ἀμνησικάκος се наведуваат придавките ἀνηξίκακος и μακρόθυμος. cf. ЕЛ.

The Greek Lexeme ἀμνηστία - an Onomasiological Confirmation of the Meaning of “forgiveness”

SUMMARY

Marija Čičeva - Aleksić

Institute for Old Church Slavonic Culture

maralyu@yahoo.com

Key words: historical semantics, Christian terms, specialization of meaning, semantic change

The notion of *forgiveness* can be expressed as an action or effect of forgetting, of not remembering (Roget's Thesaurus, 506), that is, as “*well-disposed (well-intentioned) and complete forgetting of the sin or the evil that has been done*”. We can find a confirmation for this interpretation in the onomasiological aspect of the Greek lexeme ἀμνηστία.

The Greek lexeme ἀμνηστία primarily means “*not remembering, forgetfulness*”. Interpretations of this word communicate with different onomasiological means but with the same semantic value. For example, the lexicographer Hesychius interprets the lexeme ἀμνηστία as “*not to remember, not to keep in memory*”, while in the Suda Lexicon for the same word we find the glossing “*forgetting, forgetfulness*”. Although the two stated interpretations of the word ἀμνηστία are almost synonymous, that is, they are of a same semantic value, it seems that the first interpretation more clearly expresses the semantic distinction of “*total, complete, absolute forgetting*” in comparison to the second one.

The frequent and almost indissoluble syntagma ἀμνηστία κακῶν (*forgetting of evil*) in Greek literature seems to have contributed to the specialisation of the meaning of the word ἀμνηστία when used independently, thus acquiring the meaning of “*complete (absolute) forgetting, or complete (absolute) not remembering iniquity, evil that has been done*”. This specialisation of the meaning points to the further semantic development into the meaning “*apology, forgiveness*”.

The oldest written testimony of the usage of the word, which we find in Plato's work Menexenus, has almost the same meaning as that in the Septuagint of “*not remembering, not recalling in mind, oblivion*”.

In Ralph's edition of the Septuagint, the word ἀμνηστία is used two times in the book “The Wisdom of Solomon” (Sap 14, 26; 19, 4), but with a special reference given in the apparatus criticus that the reading of ἀμνησία for Sap14, 26 instead of ἀμνηστία is also

possible. The possible alternative *ἀμνησία* for the Sap 14, 26 instead of *ἀμνηστία* is also widely accepted in Greek dictionaries of great authority. This fact could evidently lead us to the conclusion that since the oldest manuscripts of the Septuagint, the lexeme *ἀμνηστία* has been identified with the lexeme *ἀμνησία*, which in our opinion is witnessed for the first time in writing in The Septuagint, the Deuterocanonical book "The Wisdom of Sirach 11, 25".

Both words - *ἀμνηστία* and *ἀμνησία* - in the Septuagint are absolute synonyms, or even lexical doublets that belong to the same lexical and semantic cluster, but are derived from different stems. The identification of these two phonologically similar but differently derived words is confirmed in their later usage in Christian literature, particularly when quoted or in paraphrasing content from the book "The Wisdom of Sirach -11, 25".

Today we clearly recognise both words *ἀμνηστία* and *ἀμνησία* as the international terms *amnesty* and *amnesia* — the first in the field of legislation, the second in the field of medicine—but their semantic connections with the religious terminology of the past have almost entirely vanished. Therefore, their use in the mentioned contexts from the Septuagint does not show any trace of their formation as special terms at that time.

In Greek historiography, Plutarch was the first to use the word *ἀμνηστία* to give a name to a certain historical occasion (episode) that happened in the remote past in Athens in 403 BC. Thus the word *ἀμνηστία* occurs in so-called profane literature and is used to express a special term for a concrete social or political concept (idea) in the field of legislation, denoting it by its onomasiological aspect. Plutarch implies "*an act of decision of the legislative government for not executing a guilt punishment*". Established as a term related to legislation and politics, this word became common in the vocabulary of later historiographers and was widely accepted in their historical writings.

Although the word *ἀμνηστία* entered primarily as a legal and political term, its use in Christian literature testifies to the phenomenon of semantic analogy. As in certain uses it is almost identical with the basic term in Christianity used to express forgiveness, it can refer to forgiveness as a divine function, that is, forgiveness given by (received from) Christ, or to signify some technical aspects of forgiveness such as forgiveness gained in the act of baptising.

The meaning of the Greek word *ἀμνηστία* is very close to the meaning of the word *ἀμνησικακία*. Bearing in mind the basic meaning of the word *ἀμνηστία*— "*non remembrance of the evil*"—as well as the transparent and easily comprehensible structure of the compound word *ἀμνησικακία*, there is an inevitable impression that the lexeme *ἀμνησικακία* is actually a different way of expressing the same concept. The lexicographer Hesychius gives some evidence of the closeness or even equivalence (identicalness) of the meaning of these two lexemes. For the compound word *ἀμνησικακία* as a representative of the general semantic field that comprises the concept of forgiveness, taking into consideration, first, its elements, we give the definition for its semantic distinction "*forgiveness (forgiving) by not remembering the evil that has been done*".

The lexeme *ἀμνησικακία* occurs only once in the Septuagint (3. Macc. 3, 21) and is recognised as a neologism. Taking into consideration the entire content of 3. Macc. 3, 21,

our definition of the concept that signifies the word would be *“a collective act which pronounces official forgiveness of every transgression, given to an entire group of people”*. Such interpretation of this term also refers to its closeness to the semantic nuance *“reconciliation”* and provides a minimal semantic distinction in terms of the definition of the word ἀμνηστία.